

Z Ú G A F E N Y V E S

(Folytatás)

Ez az önkéntelen csöpp kívánsága megkapott. Hiszen egyszer mondta már nekem: „Élni és örülni szeretnék!“ Milyen egyedül volt már szegény! Tudtam, hogyha most elmegyek, még nagyobb elhagyatottságban fog visszavárni. Négy hónapnak kellett elmúlni addig s erre az időre gondoskodni akartam számára némi kis szórakozásról. Hiszen hogy vissza fog várni mindenkor, abban már nem kételkedhettem. S Mayer Teri hű is maradt hozzám a mai éjtszakáig.

Amikor visszafele siklottunk, a jégen már készen voltam a tervemmel. A lámpák alatt már előbb elbeszélgettem egy barátommal. Mondjuk, hogy Barthának hívták. Az igazi neveket kerülöm, mert egytől-egyig élnék e kis történet szereplői. Ez az én Bartha barátom négy-öt esztendővel lehetett idősebb nálam s az egyik helybeli részvénytársaságnak volt a főtisztviselője. Ebben a minőségében már régebben fölmentették a katonai szolgálat alól. Igazán barátom volt: három-négy esztendő óta kevesen álltak hozzám olyan közel, mint ő. Hogy öt hónappal később a csizmámmal gázoltam össze az arcát s nyomorékká tettem, arról csak ő tehetett. A szerepe rövid lesz, de annál súlyosabb természetű. Ennek az én Bartha barátomnak köszönhettem később, hogy olyan szerencsétlenségbe keveredtem.

Odasiklottam hozzá Terivel, s azt mondtam neki féltréfásan:

— Nagy kérésem lenne hozzád. Remélem, megteszed.

— Okvetlenül!

— Én holnap már megyek s arra az időre, amíg tart a jég, arra kérek, légy a lovagja Terinek. Vállalod?

— Ha Teri kisasszonynak nincs kifogása, a legnagyobb örömmel.

Mayer Teri mosolygott. Azt hitte, kötekedni akarok vele. De azért hálásan nézett rám:

— Csak nem gondolja komolyan a főhadnagy úr . . .

— A legkomolyabban!

— Köszönöm. S mit szól hozzá Bartha úr?

— Hát először is gratulálok sajátmagamnak. Másodszor gratulálok a menyasszonynak és a vőlegénynek . . .

Mayer Teri megrezzent, de nem túlságos ijedtséggel:

— Csitt! Erről egy szót se!

— Hallgatni fogok, Teri kisasszony, amíg föl nem oldoznak a titoktartás alól. Mivel pedig úgylis a kirendelt lovagja vagyok, fogadom ezt lovagi szavamra!

Hogy múlt el ez az esténk és a következő napunk! Azzal törődöm, hogy mi lesz majd az esküvőnk után, most már fölösleges volt. Végző esetre ott volt az öregúr régi ajánlata. Vacsora után Teri anyja is kibékült velem. Nem ment könnyen. Másfél órán keresztül tartott a szemre-

hányások áradata s én természetesen minden súlyos ítéletre azt feleltem: — igaz van, nagyságos asszony! . . . Milyen boldog volt a kis Teri, mikor számtalan fogyatkozásaimat olvasta fejemre az édesanyja! Tudta, úgyse komoly ez a nagy harag. Én pedig nem tudtam még akkor, hogy az ő anyjának ez a kibékülése nem volt komoly.

Másnap este tábori ruhában mentem hozzájuk. Teri néhány apróságot csomagolt össze az útra. Kilenckor velem jött az állomásra, ugyanakkor odarendeltem ki Bartha barátomat is, hogy legyen majd valaki, aki hazakísérje. Meleg téli este volt ez. Az állomás kihalt és mi ketten kart karbatéve sétálgattunk a perronon. Teri okosan figyelgetett minden szavamra s amikor már be kellett szállnom, utánam jött a fülkébe is. A fülke üres volt. Gyér olajlámpás sercegett a félhomályban. Kötődni kezdtem vele:

— Most nem eresztem ki a kisasszonyt, hanem megszőktetem.

Előttem állt, nevető szemmel. S csókra nyujtotta magát:

— Most már nem szükséges. De májusra hazajön, ugye?

— Itt leszek. No, mi az?

— Nem tudom, nem tudom, — és elfordult tőlem. — Talán nem fogom meglátni többé . . .

Időbe került, mire meg tudtam nyugtatni. Karomat adtam neki, lesegítettem s a perronon elbúcsúztam Bartha pajtásomtól is:

— Május elejéig te vagy felelős Teriért.

— Köszönöm, — s kezet adott.

Amikor sípolt a kalauz, a kocsi lépcsőjéről tisztelegtem vissza, Mayer Teri félénken integetett utánam.

. . . Harmadnapra a Doberdó felé nyomult az ezred. Mikor a legénység elérte a forgácsá szétvert első vonalat s az alezredessel én is elfogaltam a szállásomat egy szűk kavernában, az öreg kérdőre vont:

— Hol az elismervény, hékás?

Benyúltam a tárcámba s átadtam neki a szabályszerűen kiállított szolgálati jegyet. Az öreg föltette a csiptetőt s dörögve tartotta el a szemétől:

„Hivatalosan nyugtázom, hogy . . . főhadnagy úr (itt a nevem következett) tegnap délután felsőbb parancs folytán megkérte a kezemet. Amikor ezt tudomásul veszem és nyugtázom, egyben hivatalosan csókolom a kezét az alezredes úrnak. *Mayer Teri.*“

Az alezredes megnézte a címet: neki szólt.

— No, a szolgálati jegy nem előírászerű fogalmazás ugyan, mindazonáltal tudomásul vétetik s az ezred-aktákhoz csatoltatik. Csak nem te mondtad neki tollba?

— Nem. Teri maga fogalmazta.

— Jól van. Mindenesetre jobban, mintha te diktáltad volna.

Május elejéig kevés a mondanivalóm. Harcok követték egymást. Retentő harcok. Micsoda pokol volt az az orosz háborúhoz képest. Amikor zúgni kezdtek az ágyúk, megzendültek a hegyek, a sziklák orgonálva hasították az eget, az emberek százával haltak szörnyet és mi lélekzethalva remegtünk a kavernákban! Amikor szétvert drótmezőkön át, ijedten eltátott szájjal, haláltól dülledt szemekkel rohantak ránk az ellenség katonái és mi gránátokkal, revolverekkel rohantunk ellenük s eszünk nélkül vagdostuk egymást! . . . Nem jó erről beszélni.

Harcok voltak. Iszonyú harcok!

Azalatt szorgalmasan irogatott a kis Mártha is. Az első levelében sok-sok szemrehányást kaptam tőle, hogy legutóbb nem látogattam meg. „Ha megbántottam, akaratlanul tettem, de lássa, én akkor igen el voltam keseredve maga ellen. Ezennel tehát ünnepélyesen megkövetem a főhadnagy urat s kérem, tekintsen továbbra is a legjobb barátjának. Teri mindennapos vendégem és most hármásban járunk a jégre. Ne feledkezzék meg rólam se, május elejére pedig hazavárjuk. Boldog vagyok, mert Teri is az.“

És közben érkeztek a Teri kedves üzenetei is. Most már nyugodtan írhatott. És tudósított is minden legkisebb eseményről.

Igy jött el a március. A pótkerettől többször érkeztek tisztek s egyik-másik megsúgta nekem, hogy Terinek egész udvara van ismét. Nem vettem komolyan, hiszen magam biztattam rá minden levelemben. De később megtudtam egyebet is. Egy újonnan jött zászlós elmondta, hogy az én Bartha barátom az elmúlt héten megkérte Teri kezét, Mayer Teri azonban kiutasította maguktól.

Meglepett. De azért nyugodtan vártam, mit ír majd Teri, vagy a kis Mártha. Vártam. Írtak is mind a ketten, de Bartha pajtásomról hallgattak. Képzeld el, mit válaszoltam erre! Mayer Teri röviden annyit felelt, hogy nem akart nyugtalanítani s csak azért hallgatta el az esetet, amely neki is kellemetlen. S azontúl nem is emlegette többé. Ebből némi félreértés keletkezett. Az én ingerültségem érthető volt a doberdói harcok ijesztő heteiben. Ő persze azt hitte, itt is oly nyugodtan üldögélek a front mögött, mint Lengyelországban. Amikor szemrehányást tettem neki, hogy talán többet engedett meg Barthának, mint illetet volna, s ezért lett annyira szemtelen, rövid lapot küldött, hogy azonnal kérjek bocsánatot. „Kedves Teri — írtam neki —, mihelyt hazaérek májusban, lovagját a korzón fogom felképelni“ . . .

Erre mintha megijedt volna. És bocsánatkérés nélkül is jöttek az üzenetei, feledhetetlen kézvonásaival. „A főhadnagy úr, úgy látom, fölötte haragos. Máskor, ha meg akar tudni valamit rólam, ne idegenekhez forduljon útbaigazításért, hanem a menyasszonyához . . . Olyan kíváncsi vagyok, mit hoz a jövő? Legutóbb egy csodarabbi járt a városunkban, még ahhoz is el tudtam volna menni, de aztán megijedtem, hogy valami rosszat talál jósolni. Ha szerencsétlenség fog érni, jöjjön reám váratlanul.“

Nem tetszettek ezek a zavart célozgatásai. Pedig ő már sejtette ekkor, mi fenyegeti visszavonhatatlanul. Mégsem értesített. Hiszen tudta, hogy egy hónap múlva náluk lesznek: addig nem akart nyugtalanítani. S részben e jósága miatt szakadt rá a szerencsétlensége. Pedig amikor még egy utolsót sikoltott felém, rohantam hozzá lélekszakadva. De akkor már késő volt minden.

Ő, szegény, hallgatott előttem, mert annyira megbízott bennem! Április elején még azt írta, hogy legutóbb egy jótékonycélú teastélyen vett részt, nagyon sok tombolajegyet adott el s egy sereg tisztnek leöntötte a kabátját. De csak azért, mert valamennyi teáskanna lyukas volt. Nehány nappal később megfenyegetett tréfásan, hogy legújabbán hallgatok a szabadságom végleges időpontjáról, de vigyázzak, mert baj lesz, ha megharagszik. „Ha mához két hétre nem lesz nálunk, hát —.“ Itt abbahagyta a mondatot.

Nem értettem. Pedig ha jobban figyeltem volna a leveleit, észre kellett volna vennem, hogy az ő félénk csalogatása, tréfás fenyegetései s szorongó hallgatása mögött ott lappang készülő tragédiája, amely annyiszor megzavarhatta ismét meggyötört kis fejét. Mégse írhatta meg nekem. Ez lehetetlen volt, belátom. Május elejéig várt és reménykedett. Többször megbíztattam, hogy akkor náluk leszek s megtartjuk az eljegyzést.

De hát nem úgy lett.

Április vége felé egy tiszt érkezett a pótkerettől s megsúgta nekem, hogy Teriékhöz gyakran eljárogat valami fiatal erdész. Úgy hallotta, Teri anyja feltűnően lelkesedik érte.

Mintha álmomban beszéltek volna hozzám! Hisz Mayer Teri sohasem írt az erdészről. A kis Mártha sem hozta föl. Ma már tudom, hogy csak a nyugalمامat féltették mind a ketten. Május első hetére okvetlenül hazavártak: akkor úgylis feltártak volna mindent.

Rettentő levelet írtam erre Terinek. Szemére vettem, hogy bizalmatlan hozzám és rövid hat hét alatt másodszer hallgat el olyan dolgot, amelyről szégyennel kell értesülnöm másoktól. Nem is mentegetőzött már szegény. Csak hívott, könyörögve hívott haza. Táviratot küldtem, egy hét múlva otthon leszek. Ezt a táviratot elsikkasztották előle.

És én mégse mehettam haza.

Május legelején napiparancs jött, egyelőre nincs szabadság. Tudtam, hogy engemet még így is hazaereszt az alezredes, mihelyt felvált az új segédtsízt. Így írtam meg Terinek is. Ezt a leveletem szintén elsikkasztották előle.

Már nem írt nekem. Ez azonban nem tűnt föl. Napok óta elmaradt a tábori posta és ha jött volna is levelem, kinek jutott volna eszébe rágondolni akkor Mayer Terire! Éjjel-nappal verekedtünk, iszonyúan verekedtünk. E doberdói csata volt talán az egész háború legvéresebb csatája. Kilenc napja bukdácsolnak előre, a tűztengeren át, lihegő szájjal és dermedt nyakszirtekkel bukdácsolnak az új zászlóaljok és ha visszaseperték őket az ellenség kartácsai, az alezredes kiugrott a kavernából és mialatt sapkátlanul, kibontott inggel és szétvert hajjal ordított, revolverrel fenyegette a menekülő tiszteket és katonákat:

— Mars vissza! Előre! Utánam!

Egy rövid tűzszünetben képeslapot kaptam a kis Márhától: „Teri menyasszony lett“. Nem hittem el. És ha hittem volna, ki törődött itt ma az édesanyjával, az édes hugával, a hűtlen kedvesével! Minden pillanatban sóhajtozva jöttek a gránátok és ha ledobbantak a sziklás halmok tetejébe, mázsás kövek zúgtak pörögve a kék májusi mennyboltnak. Fekete füst, vörös lángnyelvek, remegő dombhátak, sístergő ég volt minden, az emberek itt is, odaát is düledt szemmel csúsztak előre, felugráltak, visszafutottak, aztán rengő lábbal rohantak a halál elébe. Tűz és pernye volt a világ, kavarogva táncoltak a dombok s az erdők szálfái feketén füstölögve néztek vissza reánk. Iszonyú hónap volt az. Június közepe lett, amikor először jutottunk lélekzethez.

Az alezredesem akkor kapta meg az ezredesi rangot. Ott ült keserű homlokkal a kavernája szája előtt. Én leborultam a térdemre s halott pajtásaimra gondolva, hangosan sírni kezdtem.

Hosszú hetek óta aznap délután jött meg először a tábori posta.

És ezen a napon gondoltam először mindazokra, akik kedvesek voltak nekem azelőtt.

Három levelet kaptam. Az elsőt Teri írta. Ez az egy sor volt benne: „Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig hálásan fogok magára emlékezni.“

Megszólítás, aláírás: semmi. Hát ez mi?!

A kis Mártha hosszabban tudósított. Elmondta, hogyan lett Teri harmadszor is menyasszony s több olyan dolgot érintett futólagosan, amelyekre megdöbbsentem. Hihetetlen volt, mennyire kijátszottak ellenem mindent! „Most már nyugodjon bele, Kálmán, mert a dolgokat nem lehet visszacsinálni. Ha tudna még hallgatni reám, arra kérem, vigyázzon magára, mert Teri nagyon szerencsétlen s ő számít rá, hogy maga ezentúl sem fogja elhagyni.“

Megnéztem a két levél keltezését: másfél héttel előbb írták, ugyanegy órában.

A harmadik levél ajánlott volt: Mayer Géza hadnagy küldte. Rajta mindössze háromnapos a keltezés. Ez volt a legkatonásabb, de legalább értettem belőle valamit.

Tudósított, hogy a jövő keddre tüzték ki a huga esküvőjét. Ő most érkezett haza; Teri mindent elmondott neki, mert már csak hozzá van bízalommal. Felszólít ennél fogva, hogy mivel az ő benyomása szerint némi komiszságok történtek a hátam mögött, azonnal utazzam hozzájuk, „még ha tüzes csákányok potyognak is a Doberdón, kérlek alássan, főhadnagy úr. Hogy szereted-e a hugomat, vagy nem: ezúttal mellékes. De becsületes embernek tartalak, tehát tisztáznod kell magadat. Ha nem jönél, téged tesznek felelőssé. Hugom a legutolsó pillanatig várni fog reád“.

A levél vége megzavart. Semmit nem értettem. A három levelet megmutattam az ezredesnek.

— A helyettesed még most sem jött meg a pótkerettől. Azt hiszem, ezt már így csinálták ki. Szemtelenség! Neked mindenesetre menned kell. De tíz nap mulva itt légy!

— Köszönöm.

Harmadfél napom volt az esküvő órájáig. Este már vonaton ültem. Ijesztő gyorsan mult az idő és mi alig döcögünk. Máskor órákat elácsorogtunk egy-egy állomáson, mert katonákkal teletömött vonatok zúgtak el mellettünk a harctér felé. Minek szaporítsam a szót? Másnap éjjel Budapesten voltam s hajnal felé jegyet váltottam a személyvonatra. Ha pontosan érkezünk, egy órát nyertem. Arról egészen megfeledkeztem, hogy útközben táviratot kellett volna küldenem legalább a kis Mártának. Ő bizonyára értesítette volna Terit.

Hát meg is érkeztem, de harmadfélórai késéssel.

Félkettő volt, amikor leugrottam az ismerős állomáson. A Perronon a kis Mártha futott elém:

— Jaj... Hát megjött?

— Mi történt Terivel?

A szemközt induló budapesti gyorsvonatra mutatott:

— Ott mennek...

Odanéztem. A vonat már haladt s az egyik fülke ablaka mögül mintha zsebkendő villant volna felém. Meredten néztem a vonat után.

— Csak nem ő intett nekem?

— Ő volt... — könnyezett fel a kis Mártha.

Abban a ruhában állt előttem, amelyben Terit biztatgatta utoljára, mint egyik nyoszolyólánya. A Perron túlsó végén tízen-tizenöten álldogáltak az esküvői népből, köztük a Teri szülei is. Észrevettek. Mártha megfogta a kezemet:

— Jöjjön velem, nagyon kérem. Nem akarok ilyen találkozást!

Valósággal maga után vonszolt a várótermen keresztül. Az utcán voltunk s emlékszem, hogy a nap égetve sütött. Az árnyékos oldalra mentünk át. Arra is emlékszem, hogy a piactéren mindössze egyetlen konflis ácsorgott, a száraz gebének a pofájára volt húzva a zabotarisznya és mialatt evett, a fejét felvágta, mire a tarisznya lerepült a fejről s pontosan a hátára esett. Mindent feltűnő tisztán láttam magam körül. Egy-két ismerős mintha csodálkozva köszönt volna, de köszönésüket nem fogadtam. Az erős napsütésre, a házak élesvonalú árnyékaira, még a gyalogjáró egyes köveire is úgy emlékszem, mintha e pillanatban mendegélnék a kis Mártha oldalán. De hogy mit beszélt, ma sem tudom. Pedig kétségbeesett igyekezettel magyarázott, szegény. Így jutottunk el a Fő-térig. Ott azt mondtam neki:

— Ne vegye rossz néven, kedves, de én egy szót nem értek. E pillanatban csak egy dolog érdekel: hagyott-e hátra Teri valami üzenetet?

Leghívebb kis pajtásom mintha zavarban lett volna:

— Igen. Azt üzenté... Nem tudom, hogyan mondjam meg... Azt hiszem, meg volt zavarodva akkor...

— Kötelessége megmondani!

Nem nézett rám:

— Azt üzenté, mondjam meg, hogy két napig vár magára. Addig még a magáé. Itt a pesti szálló címe is. Ne menjen utána, Kálmán...

Megnéztem a címet, kezetsókoltam a kis Mártának. Csaknem futva indultam meg a laktanya felé. Félóra telt belé, amire elő tudtam keríteni az első soffórt:

— Azonnal viszel Pestre!

— Van rá parancsa a főhadnagy úrnak?

— Fogd be a szád, mert pofonütlek!

Tíz perc múlva készen állt a kocsis. Már zúgott a motor, mikor az utca felől sietve ért hozzám Mayer Géza:

— Hová indulsz?

— Dolgom van, — szóltam oda kelletlenül. — Parancsolsz valamit?

— Csak kérni akarlak. Most már hagyj meg a hugom nyugalmát...

— Köszönöm a jótanácsot. Szervusz! — s kezet adtam neki.

Az autó átsiklott a Fő-utcán. És mi repülni kezdtünk a gyorsvonat után. Mindent megígértem a soffórnek, ha sikerül utolérnünk. Másfélóra múlva leugrottam az első nagyobb városka állomásán. Mikor a Perronra értem, abban a pillanatban indult tovább a vonat. Az utolsó kocsis valami húsz méterre lehetett tőlem. Újból a gépkocsiba vágtam magamat. Innen kezdve nagy kanyarulatai vannak az országuútnak s egyszer a kerék is elpattant. Féltíz volt, amikor befutottunk Pestre. A Dunaparti szálló portásánál kerestem elhurocolt menyasszonyomat. A portás összegyűrt kis papirlapot adott át: az ő feledhetetlen betűi voltak, ceruzával odavetve. Repesve értesített, hogy meglátott az állomáson, s tudja, hogy utánajövök. Az ura továbbviszi innét a Balaton mellé, csak éppenhogy kifizette a

megrendelt szobákat. Azt hiszi, gyanút fogott. Ne hagyjam el, menjek utána!

Tovább kergettem. Éjfél után félkettőkor itt voltam, ugyane szálló terraszán, ahol most ülünk ketten. De nem találtam. Átfutottam a többi szálló névsorát: nem leltem rá sehol. Elmult az első éjtszaka, mégsem hagytam föl a kutatással. Körülutaztam a Balatont: így mult el egy hét. És egy hét mulva ugyanitt voltam megint, ahol örökre elveszett előlem.

Akkor már megnyugodtam. Visszautaztam a városkába, este összejöttem néhány tisztbaráttal s mulatni kezdtünk. Záróra után föl-szedtem a cigányokat s éjjeli zenét akartam adni. De kinek? Mayer Teri ablaka nem nyílt ki többé s hová mehetett volna immár a legény, aki hiába kurjant nagyokat a nyárfás felé? Aludt a gazda és nem volt otthon többé a tanyás leánya.

De mégis adtam éjjeli zenét. Az én Bartha barátomnak. Mialatt a dádék az ablaka alatt kezdtek cincogni s a tiszték üvegéből koccintottak egymásra, berúgtam az ajtaját s amikor kiugrott az ágyból, fejbévágtam a kardommal. Összeesett. Aztán vágni kezdtem, de az élével. Szakadt belőle a vér, félig eszméletlenül nyöszörgött. Amire utánam rohantak a tiszték, a csizmámmal rúgtam-tapostam az arcát. Alig tudtak lehúzni róla.

XI.

Nem volt már sok keresnivalóm a városkában. De mielőtt végleg elhagytam volna, még meg akartam tudni egyet-mást. Fölkerestem a kis Márhát. Utoljára mentem hozzá ezen a napon.

Késő délután volt: hosszú árnyékot vetettek az akácfák. Várt reám:

— Mit csinált az éjjel? Már mindenütt beszélnek róla.

— A legkevesebb, amit tettem. De legyen nyugodt, leszámolok még a többiekkel is.

— Most már minek? Bele kell nyugodni.

— Hogy történt?

Leültem az én leghívebb kis pajtásom mellé, ő pedig beszélni kezdett. Sok olyan dolgot tudtam meg, amelyről sejtelmem sem volt azelőtt.

Az én Bartha barátom beleszeretett Teribe. Ezen nem ütődtem meg, mert ki ne szeretne volna meg, ha egyszer a közelébe került! S alig hónappal rá megkérte a kezét. Teri visszautasította. Bartha azonban bátor ember volt. Hiszen jól tudta, hogy egyelőre nem kérhetem számon s amikor Teri szemérevetette nagy bizalmamat, amellyel ő most ennyire visszaélt, Bartha azzal lepte meg, hogy reám ne számítson, mert úgyse fogom elvenni. Ő (Bartha) tőlem hallotta többször, hogy nekem Mayer Terivel egészen más szándékaim vannak. Teri akkor kiutasította őt maguktól s ijedten szaladt át Márhához, hogy mitevő legyen? Mert sejtette, hogy a dolognak folytatása lesz. Hosszú tanácskozás után abban állapodtak meg, hogy egyelőre várnak.

És a dolognak csakugyan folytatása lett.

Sohase hittem volna, hogy ilyen komisz ember lehessen valaha az én Bartha barátom! Hogy miért tette ezt velem, nem tudom, de ma már nem is fontos. A hír továbbment s eljutott a Teri anyjához. Tavaly május óta, amikor felszólított az utcán, hogy jegyezzem el a leányát: nem hitt nekem.

Januárban, amikor megkértem Terit, kibékült. De csak látszatra. És most itt volt az alkalom a végleges szakításra. Hogy a Teri anyja hitelt adott ilyen feltevésnek, nem lep meg. Hiszen az utolsó esztendő óta annyiszor fordult ellenem a látszat!

Mikor fülébejutott a hír, magához kérette Barthát. És a Teri jelenlétében számonkérte. Az én Bartha barátom megerősítette előtte is, hogy nem-egyszer mondtam neki: eszemágában sincs feleségül venni Mayer Terit.

Teri sírvafakadt:

— Hazudik! Hazudik!

És aznap kétségbeesve kérette magához a kis Márthát:

— Pajtásom! Anyus a szemembe mondta, hogy Kálmán nem akar elvenni, csak úgy akarna... Érted, csak úgy... Mondd, mit csináljak?

Hiszen az utolsó pillanatig hitt ő nekem és visszavárt magához. Ez a kérdése arra vonatkozott csak, mimódon lehetne ezt tudatni velem? Hogy ő írja meg, az lehetetlen volt. És ha mégis erőt tudott volna venni magán egy ilyen levélhez, az már annyit jelenthetett volna, hogy fel is tesz rólam ilyen becstelenséget. Mayer Teri lehetetlen helyzetbe jutott.

És mialatt minden ellenemre fordult, én semmit nem tudtam a harc-téren. Amire kitavaszkodott, Mayer Teri az utcára se mert kilépni, mert akkor már mindenki róla beszélt. Végül is megkérte az anyját, hogy vessen véget ennek az állapotnak. Az anyja azt felelte, hogy már írt nekem. Ezt a levelet sohase kaptam meg, tehát nem is felelhettem rá. Mayer Terinek nem mondott igazat az édesanyja.

Így mult el több hét. Május elején kellett volna szabadságra mennem s Mayer Teri ettől várta a maga felszabadulását. Amikor aztán ingerülten tudósítottam, hogy szabadságot egyelőre senkinek se adnak, mert nagy csaták előtt állunk, egyszerre megtört. Miket gondolhatott magában! Hiszen ő is csak veszendő teremtés volt utóvégre. Az anyjától annyit tudott, hogy én nem adtam felvilágosítást a levelére. És most nem siettem hozzá. Őt is megüthette itt-ott némi gyanakvás.

Akkoriban tűnt fel az az erdész, aki alig hat héttel később a férje lett. Szegény Teri régen nem-egyszer mondta nekem, hogy a szülei ellenére még az én feleségem sem tudna lenni. Szófogadó teremtés volt s az édesanyja most már erre kezdett építeni. Amikor makacs lett, következtek a könnyek és a szemrehányások. Az anyja odacsófdította az összes rokonokat. A rokonok négy szemközt külön-külön vették elő Mayer Terit. És ő még akkor sem mert írni nekem, mert hitte, hogy egyszer csak betoppanok. Én pedig nem írtam neki, mert azokban a hetekben éjjel-nappal tűzben álltunk és haldokoltak, rakásra haldokoltak az ezred legényei. Egyszer ugyan üzentem neki pár sorban, hogy mihelyt megjön a helyettes segéd-tiszt, nyomban indulok. Ezt a levelet azonban ellopták előle s még ellenem használták fel.

Ma már négy esztendeje mindennek. De ha arra gondolok, mit szenvedhetett Mayer Teri ezekben a hetekben, mennyit kínlódhatott a meggyötört kis fejével, hát mély meghatottság fog el s nagy búval élem át újra az ő akkori szenvedéseit.

Csak mikor már nem bírta tovább, csak akkor engedett az anyjának. Az apja, azt hiszem, alig játszott szerepet ezúttal is. Jó ember volt, az asszonyi sírás hamar leszedte a lábáról. Az esküvőt is kitűzték három héttel rá. Teri még mindig várt. És én még akkor se írtam. Az újságból,

ha belenézett, láthatta, hogy iszonyatos csatákról számolnak be a vezérkar jelentései. De mit tudhatta ő, hogy én akkor negyedik hete lihegtem eszem nélkül a Doberdó sziklái között!

Két héttel az esküvője előtt küldte ezt az utolsó egy sorát:

„Köszönöm a szeretetét s ígérem, hogy mindig hálásan fogok magára emlékezni.“

Ekkoriban ocsudott fel a kis Mártha is. Tőle tudtam meg nagyjából, hogy baj van. De tíz nap is eltelt, mióta megírták a két levelet. Akkor jött otthonról az első posta. A nagy csaták után ezen a napon pihentünk meg első ízben.

Mayer Terit már csak egy hét választotta el az esküvőjétől s éntőlem válasz nem érkezett. Ekkor toppant haza a bátyja. Mert most, amikor mindenki elhagyta, a bátyjához fordult. Hazaérkezett Mayer Géza s mivel nem tudta, mi történt odahaza, elővette Terit. Mayer Teri elsírt előtte mindent s a bátyja máris készen volt a tervével:

— Valami nem tetszik nekem, testvér. Vagy Kálmánnal lehet baj, vagy egyéb komiszságok történtek. Várj csak, mindjárt itthon leszek.

S a pótkeret parancsnokságára sietett. Ott kinyomozta még aznap, hogy az új segédtsíztet, akinek engemet kellett volna felváltania, szándékosan fogták vissza a pótkeretnél. Azt is kikutatta félig-meddig, hogy az édesanyja kérte meg rá könyörögve a parancsnokot. Azt persze, hogy én harmadik hete vártam türelmetlenül az utódomat, sem Mayer Géza, sem a huga nem tudta még akkor. Amikor Mayer Géza visszasietett az újsággal, Terinek elállt a szava:

— Borzasztó ez! Az Istenért, mit csináljunk?

A bátyja csillapítani kezdte:

— Csak türelem, testvér. Irott bizonyíték nincs a kezem között, mert a pótkeret segédtsíztje csak célozgatott előttem ilyen eshetőségekre. Aztán hátha mindezt tudja Kálmán is! Azonnal irok neki...

Erre kaptam meg a Mayer Géza levelét.

Azonnal indultam. Baj volt, hogy nem küldtem táviratot. Nem tudták, hogy útban vagyok.

Teri az utolsó pillanatig várt. Előző nap délután átszaladt még-egyszer a kis Márhához, hogy búcsút vegyen legjobb pajtásunktól. Mosolygott, mindig mosolygott, de olyan idegen volt a szeme, hogy a kis Mártha megjéjdt. Alig szólt valamit. Egyszer felállt, tétova járással odalépett a zongorához s eljátszotta a kedves nótáját:

Szomorú hírt hallok,
Az én sorsom felől...

Csendes bánattal eldúdolta hozzá a szöveget is. Aztán felállt, megölelte Márhát:

— Holnap még találkozunk.

A kis Mártha volt az egyik nyoszolyólánya. Tíz óra is elmúlt, öltöztetni kezdték a menyasszonyt. Olyan volt, mint az élőhalott. Még akkor is várt. Megsúgta Márhának, hogyha benyitok, otthagyja apját-anyját és velem fog jönni.

Elkéstem. Az állomásra is velement a kis Mártha. A búcsúzásnál felmosolygott még-egyszer, de megint olyan furcsán, hogy Mártha össze-

rezzent tőle. A vonatjuk indulóban volt, amikor leugrottam a magam vonatjáról. Észrevett s a zsebkendőjével még intett utánam.

Amire mindezeket elmondta Mártha, alkonyodott. Aranyfényben villogtak át a szemközti ház ablaksorai s a leghívebb kis pajtásom nagyot lélekzett:

— Nincs több mondanivalóm, Kálmán. Maga most hová megy?

— A frontra. Hat napom van még, de mit kezdjek vele? Még ma este indulok vissza. Magammal már leszámoltam, de a Teri anyjának lesz még mondanivalóm. Meg fog még ő emlegetni engemet.

Mártha mentegetni próbálta:

— Higgye el, nem rossz asszony a néni. Neki csak az nem ment a fejébe, hogy a leánya tizenkilenc esztendő s emiatt nyugtalankodott. Ilyenkorában ő már asszony volt, mindig azt emlegette.

Felálltam:

— Nem tudom, találkozunk-e még. Csókoljon meg, Mártha!

Megölelt, megcsókolt:

— Ugy-e, írni fog néha?

— Igen... néha. Maga se felejtse el. Ha ír, mindig örülni fogok. De róla ne írjon semmit.

Esteledett. Az utcán voltam. Nem volt már keresnivalóm a városkában.

Mentem az utcán, minden cél nélkül. Egyszer a Teriék háza előtt vettem észre magamat. A kapu zárva volt. Becsöngettem.

A szolgálóleány jött ki:

— Kit keres a főhadnagy úr?

— Van itthon valaki?

— Senki sincs, kérem. Ma délelőtt elutaztak valahová. Azt se tudjuk, mikor jönnek vissza.

— A hadnagy úr is elment?

— Ő is. Van valami üzennivalója a főhadnagy úrnak?

— Van. Ha hazajön egyszer Teri kisasszony, mondja meg neki, hogy ittjártam ma délután és őt kerestem. De úgy mondja neki, hogy senki meg ne hallja.

— Megmondom, főhadnagy úr.

Továbbmentem, a mezők irányába. Széles pázsit futott el a kertjük mentében s ott, a liceumkerítésnél megálltam, a kardomra támaszkodva. Eger felől kékes szürkület jött errefelé, Késmárk felől puha szél lengedezett s narancsszínben égtek a hegyek csúcsai. Ott álltam és hallgatóztam a kert felé. A szél átsuhogott a fenyvesen s halk hárfába kezdtek a sötétlő fák. Hallgattam, de nem voltak gondolataim. A kert pázsitján nem kacagott föl már senki, csak a fenyves zúgott. És ahogy erősödött a szél, a fenyők orgonája is szilajabb lett. Hányszor hallgattuk azelőtt ezt a harsány orgonazúgást ketten! Olyankor távoli, ismeretlen vágyak ragadtak magukkal s szótlán bánkódással lépegettünk egymás mellett. Most, amint ott álltam, fölkeresett egy-két közös emlék, de már magam voltam. Zúgott a fenyves és erre a zúgásra valami szelid megbékélés szállt a szívemre. Nem volt már bennem harag vagy neheztelés senki iránt. Elhatároztam, hogy bele fogok törődni.

XII.

Szünet nélkül zsongott a Balaton.

Szemközt, a túlsó parton kialudtak Füred lámpásai. A felhők útrakeltek valamerre és elvesztek valahol, a hold pedig szomorú bájjal ringatózott, de már fönt, egészen fönt. Lilaszínű árnyak hallgatóztak a tájékon.

Csend volt. Halálos csend.

Barátom egyideig maga elé gondolkozott. Mintha régi, igen régi emlékeivel küszködött volna. És ahogy rámemelte az arcát, sápadt volt.

— No, meg fogod-e írni?

— Így, ahogy eddig elmondtad, lehetetlen.

— Miért?

— Mert, ami Mayer Terivel történt, több, mint gonoszság. Erkölcsatlenség. Nem tudnám megokolni, miért kell ilyen szerencsétlennek lennie. Mert gondolom, hogy boldogtalan lett. Az életben történhetik sok minden: az író sohasem lehet igazságtalan...

Megszakított:

— Ez a baj tinálatok. Az életből kellene megírni minden regényt.

— Lehet. Csakhogy ez nem elég. Az életben száz meg száz véletlen fordulhat elő. Az író nem építhet tiszta véletlenekre. Legjobb esetben is nem hinnének neki.

Nem felelt mindjárt. Először koccintottunk s akkor megnézte az óráját:

— Negyedegy elmúlt. Még egy óráam van hátra. Folytassam?

— Folytasd. Remélem, hogy így mégis lesz belőle valami. Ha jól sejtem, egy óra múlva itt lesz Mayer Teri...

Megütődve pillantott rám:

— Ki mondta neked?

— Senki. Csak fölteszem. Különben minek virrasztanál itt egyedül. Négy esztendővel ezelőtt eddig futottál utána s itt vesztetted el a nyomát. Csak az ő ötlete lehet, hogy most ő jön utánad ugyanide.

Úgy van. De négy esztendő alatt sok minden megváltozott. Erről fogok még beszámolni egész röviden.

XIII.

Jártál-e már Tirolban? Nem a fürdőhelyein s derült völgyeiben, ahol már február végén hajtani kezdenek a rózsák, hanem a havasok tetején, túl a fellegeken. Ahol már elmaradnak a csenevész fenyők és nincsen élet többé, csak fehér hó és fekete sziklák vannak és olyan csönd, hogy napokon át visong tőle a fülünk. Mintha a túlvilágon járnánk.

Augusztus végén két hónap óta Tirol déli sziklagerincei közé volt beásva a zászlóalj. A Dolomitok láncza ez, amely fehéren szikrázik a napban s ahonnét belátni már Olaszország kéklő lapályát. Szemközt velünk, legalább öt-hat kilométerre, feküdt ugyanígy az ellenség, egy szédítő szakadék túlsó gerincein. És mialatt messze-messze délkeletnek, valahol a Piave-folyó táján, minden éjjel feldongtak az ágyúk, mi békében álltunk egymással szemközt. Védekezni se kellett. Aki pedig támadásra gondolt volna, az utolsó szálig odaveszett volna a feneketlen sziklák közé.

Igy tartott ez két hónapnál tovább. Mert amire visszautaztam a zászlóaljhoz, a Doberdó helyett már a Dolomitok felé irányítottak.

Dolgunk alig akadt. Délelőtt megvizsgáltuk a barlangokba vájt fedezékeket, ebédután hírlapokat vagy könyveket böngészgettünk. Ebben az időben sokat olvastam. Ez volt egyedüli foglalkozásom.

Természetesen újból az ezredes mellé kerültem vissza. Az öreg nem kérdezett, de én elmondtam neki mindent. Attól kezdve még több figyelemmel volt irántam.

Azon voltam, hogy fokonzint felejteni próbáljak: a multat úgysem fordíthattam vissza. Minek is tagadnám? Felejteni akartam, de azért, különösen esténkint, föl-fölkeresett a Mayer Teri édes arca. Minden este külön elbúcsúztam ettől a bánkodó szempártól, de csak nem tudtam szakítani az emlékével. A szívem nem fáj már. És mégis... Valahányszor rá gondoltam, bús érzések vettek körül.

A kis Mártha írt még egyszer-kétszer. De mivel nem válaszoltam, elhallgatott és elszakadt tőlem. El akartam válni mindentől, ami Teri emlékével kötött volna össze.

Esténkint a fedezék elé ültem ki az ezredessel. El-elbeszélgettünk s hosszakat hallgattunk hozzá.

Azok a nyárvégi éjtszakák a Dolomitok tetején!

Komáromi János.

(Vége következik.)

VERSEK AZ ADRIÁRÓL

1.

*Kék az égbolt végtelen,
ring a hajó ideleenn.*

*Öt fehér sirály kíséri.
Mellük vakító fehérít*

*nézem déli szédületben,
gondolatom hazalebben
s tengernél is tengerebben*

*ostromol a fájdalom.
Ama sirályt fájlalom,*

*kinek melle volt fehér,
s mostan alvad rajta vér,*

*kinek szárnya napba vert
s most szemétdombon hever.*

*»Ah, de még így is sirály,
még bukottan is király!«*

*Kék az égbolt végtelen,
ring a hajó ideleenn.*

*Húst dob a hajó szakácsa,
s öt sirály mint mohó kácsa*

*veti magát húsrá, csontra,
tépi egymást, tépi, rontja
kék egek cédája, rongya*

*otthagya tengert, napot,
s boldog, ha többet kapott.*

*Jaj, ki volt fehér király,
kácsa már, nem is sirály!*

*Zengő szárnyuk mit ígért!
s mind ezért volt, mind ezért...*

*Árva költő, jaj neked:
most jár otthon az eszed.*